

Miljöhälsorapport Dalarna 2024

Sammanfattande kommentarsbilaga

Länstyrelsen
Dalarnas län

Titel: Miljöhälsorapport Dalarna 2024, Sammanfattande kommentarsbilaga
Författare: Junia Joffer och Johan Hallberg, Region Dalarna, Hållbarhetsavdelningen
Datum: 2025-02-19
Versionsnummer: 1.0
Diarienummer: RS 2023/2094
Utgivningsår: 2025

Innehåll

MILJÖHÄLSORAPPORT DALARNA 2024	1
MILJÖHÄLSORAPPORT DALARNA 2024 GER KUNSKAP TILL ARBETET FÖR GOD OCH JÄMLIK HÄLSA	4
Den ojämlika miljöhälsan	4
SAMMANFATTNING AV MILJÖHÄLSORAPPORT DALARNA 2024	4
Handeksem och nickelallergi	4
Buller – inomhus och utomhus	5
Utomhusluft	5
Inomhusluftens kvalitet och miljötabaksrök	5
Fiskkonsumtion och miljögifter	6
Dricksvatten ur egen brunn	6
Närhet till naturen.....	6
Klimathopp och klimatoro.....	7
Solvanor.....	7
Aktiv transport.....	7

Miljöhälsorapport Dalarna 2024 ger kunskap till arbetet för god och jämlik hälsa

Miljöhälsorapport Dalarna 2024 bygger på resultaten från den nationella miljöhälsoenkäten från 2023 (MHE 2023). Resultaten från enkäten visar, även om det finns vissa positiva inslag, att exponeringen för många miljöfaktorer som innebär hälsorisker inte minskar och att det finns ojämlikheter i befolkningen både när det gäller exponering och besvär. Det är därför viktigt att fördjupa förståelsen av miljöns påverkan på hälsan med särskilt fokus på ojämlikhet mellan olika grupper.

Den ojämlika miljöhälsan

Ojämlikhet i hälsa uppstår genom att förhållanden, villkor och möjligheter, det vill säga de resurser som formar människors livsvillkor, skiljer sig påtagligt åt för människor i olika sociala grupper och sociala positioner. Den ojämlika hälsan förstärks av att den sociala positionen medför skillnader i exponering för olika risker, inte minst miljörisker, samt skillnader i sårbarhet och mottaglighet för olika riskfaktorer.

Inom miljöhälsoområdet kan detta till exempel handla om möjligheten att välja var man bor, vilket kan ha betydelse för boendestandard, karaktären av utomhusmiljön och närhet till hälsofrämjande grönområden och infrastruktur. Utbildningsnivå är en indikator på socioekonomiska förhållanden. Kön och ålder har också betydelse. Anatomiska, fysiologiska och beteendemässiga skillnader kan leda till att män och kvinnor exponeras för, och påverkas av, miljöfaktorer på olika sätt.

Sammanfattning av Miljöhälsorapport Dalarna 2024

Den digitala rapporten Miljöhälsorapport Dalarna 2024 ger möjlighet att filtrera enkätsvaren genom parametrar som kön, ålder, utbildningsnivå, födelseland, boendeform och upplåtelseform av boende (samt Astma/näsbesvär på frågorna som rör Luft). Det ger möjlighet till betydligt fler analysresultat än vad som kan tas med här i denna sammanfattande kommentarsbilaga.

Här nedan följer därför en sammanfattning av några av de tydligaste resultaten från ett urval av frågeområden.

Handeksem och nickelallergi

Den vanligaste hudsjukdomen i befolkningen är eksem, en inflammation i huden som medför torr och kliande hud, blåsor, fjällning och sprickor.

Enligt MHE 23 anger 12 % av kvinnorna och 7 % av männen att de har eksem på händerna. Handeksem har inte sällan påtagliga konsekvenser för individen i form av sjukskrivning, försämrad livskvalitet, omskolning och därmed höga samhällskostnader.

Nickelallergi är en av de viktigaste orsakerna till handeksem. Under 00-talet ökade nickelallergierna men har nu planat ut de senaste tio åren. Fler kvinnor (25 %) än män (4,6 %) anger att de har nickelallergi.

Buller – inomhus och utomhus

Omgivningsbuller är sällan hörselskadande men kan leda till andra besvär såsom allmän störning, försämrad talförståelse, nedsatt inlärning och prestation, sömnstörningar och ökad risk för hjärt- och kärlsjukdom.

Andelen som störs måttligt, mycket eller väldigt mycket av trafikbuller (väg-, spår- eller flygtrafikbuller) i eller i närheten av bostaden har minskat lite sedan 2015 men uppgår ändå till 21 % av Dalarnas vuxna befolkning (ca 45 000 personer). De som bor i flerbostadshus är mer utsatta för buller (30 %) än de som bor i småhus (18 %).

Drygt 6 % av Dalarnas vuxna befolkning, ca 13 000 personer, får nattsömnen störd av trafikbuller minst varje vecka under perioder av året. Det är vanligare hos yngre än hos äldre och betydligt vanligare bland boende i flerbostadshus (12 %) än bland boende i småhus (knappt 4 %).

Utomhusluft

Luftföroreningar består av en komplex blandning av olika partiklar och gaser och bidrar bland annat till att människor får besvär, insjuknar i och dör i förtid av sjukdomar i hjärta, kärl och luftvägar. Det är främst äldre som riskerar att bli sjuka av luftföroreningar. Andra utsatta grupper är barn, vars lungutveckling kan påverkas, och personer med astma.

Drygt 3 % av Dalarnas befolkning anger att man besväras av bilavgaser i närheten av bostaden. Besvär av bilavgaser rapporteras i betydligt högre grad från personer som bor i flerbostadshus (10 %) jämfört med boende i småhus (2 %). Bland personer med astma och/eller överkänslighet i övre luftvägarna besväras mer än 7 % av bilavgaser i närheten av bostaden.

Cirka 35 % av Dalarnas befolkning har astma och/eller annan överkänslighet i övre luftvägarna.

Inomhusluftens kvalitet och miljötobaksrök

Var sjunde person som bor i hyresrätt skattar luften i bostaden som dålig eller mycket dålig.

En viktig miljöfaktor i inomhusmiljön är miljötabaksrök. Dagligrökningen minskar i Sverige och Dalarna, likaså den dagliga utsattheten för andras rökning. Samtidigt ökar andelen som utsätts för andras rökning någon eller några gånger per vecka (5 %). Personer i åldersgruppen 18-39 är betydligt mer utsatta för passiv rökning jämfört med äldre åldersgrupper trots att rökning är vanligare i åldern 60-69 år.

Fiskkonsumtion och miljögifter

Fisk är nyttigt men det är endast 18 % av befolkningen som når upp till Livsmedelsverkets rekommendation att äta fisk minst 2-3 ggr per vecka. Det är vanligare hos kvinnor än hos män, vanligare hos personer med högre utbildning och hos äldre.

På grund av de miljögifter som förekommer i vår del av Sverige såsom metylkvicksilver, dioxiner och PCB är dock konsumtion av all sorts fisk inte att rekommendera för alla. Barn upp till 18 år, den som vill bli gravid i framtiden, gravida och ammande rekommenderas att inte äta insjöfisk eller fet fisk från Östersjön eller Bottenhavet oftare än 2-3 gånger per år.

I Dalarna är det ungefär 10 % av kvinnorna i fertil ålder som äter insjöfisk oftare än 2-3 gånger per år. Vanligare hos utrikes födda. Vanligare hos personer med kortare utbildning.

Knappt 9 % av Dalarnas vuxna befolkning (ca 18 000 personer) äter strömming/sill från Östersjön eller Bottenhavet oftare än 2-3 gånger per år. Vanligare hos personer med kortare utbildning. Vanligare hos äldre och vanligare hos utrikes födda.

Dricksvatten ur egen brunn

Enligt svaren i MHE 23 tar 11 % av Dalarnas befolkning dricksvatten från egen brunn på fastigheten. Det är viktigt att se till att den egna brunnen håller god vattenkvalitet. Vanliga problem med vattenkvaliteten i egna brunnar är förekomst av bakterier, höga radonhalter, höga halter av kväveföreningar, fluorid, salt grundvatten, vägsalt, tungmetaller och bekämpningsmedel.

Närhet till naturen

Generellt sett har grönområden en positiv effekt på befolkningens hälsa och välbefinnande, kopplat till komplexa samband mellan både fysiologiska, psykologiska och sociala processer. Cirka 77 % av Dalarnas vuxna befolkning besöker grönområden minst en gång per vecka under sommarhalvåret. Det är vanligare bland personer med högre utbildning (83 %) än hos personer med kort utbildning (68 %). Det är vanligare bland inrikes födda än utrikes födda, särskilt födda utanför Europa och

betydligt vanligare bland personer boende i äganderätt/småbostadshus än personer boende i hyresrätt/flerbostadshus. Liknande mönster för Riket.

Klimathopp och klimatoro

Endast 15 % av Dalarnas befolkning hyser hopp om att klimatförändringarna kan bromsas. Det är vanligare bland män än bland kvinnor. Samtidigt är det ungefär en fjärdedel av Dalarnas vuxna befolkning som alltid eller ofta oro känner inför klimatförändringarna. Det är betydligt vanligare bland kvinnor än bland män och vanligare hos personer med högre utbildning.

Solvanor

Hudcancer i olika former är vanligt och ökar snabbt. Trots att personer med högre utbildning använder solskydd i högre grad än de med lägre utbildning så är hudcancer en av få sjukdomar som är vanligare hos personer med högre utbildning än hos de med lägre utbildning. Cirka 43 % av Dalarnas vuxna befolkning (ca 92 000 personer) har bränt sig i solen så att huden både blev röd och sved minst 3 gånger under de 12 senaste månaderna. Att bränna sig i solen är vanligare hos personer med högre utbildning, vanligare hos yngre och vanligast hos inrikes födda. Ambitionen att skaffa sig solbränna ter sig vanligare hos personer med högre socioekonomisk status än hos andra grupper. Det är sannolikt också vanligare att personer med starkare privatekonomi reser utomlands på solsemester och därmed ökar risken att bränna sig.

Aktiv transport

Fysisk inaktivitet är en av de viktigaste riskfaktorerna för sjukdom och för tidig död. Fysisk aktivitet handlar om att förbruka energi. Det är i vardagsaktiviteterna som den största delen av det totala rörelsearbetets energiförbrukning sker under en vecka.

I Dalarna är kollektivtrafikanvändningen betydligt mindre än i resten av Sverige. Jämfört med MHE 15 har bilanvändningen för vardagstransporter ökat i Dalarna och kollektivtrafikanvändningen minskat. Gång och cykelanvändning har ökat något, men potentialen för ytterligare ökning är stor. Det är vanligare att boende i flerbostadshus går, cyklar och åker kollektivt i sina vardagstransporter, jämfört med boende i småbostadshus.